Rəsmi dövlət qəzeti

AZƏRBAYCAN

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI MİLLİ MƏCLİSİNİN ORQANI

№211
(2020) BAZAR, 13 SENTYABR 1998-ci il

Qəzetin əsası 1918-ci ildə qoyulmuşdur

İNDEKS 0001

Qiyməti 1000 manat

"БИР-БИРИНИЗЛӘ ЧӘКИШМӘЈИН, ЈОХСА ЗӘИФ ОЛАРСЫНЫЗ"

Бисмиллаһир-Рәһманир-Рәһим.

Бу күнләрдә гоншу Дағыстан Республикасында ағыр бир фачиә баш вермиш, Дағыстанын мүфтиси Сәид Мәһәммәд Һачы Абу Бакаров вәһшичәсинә гәтлә јетирилмишдир. Һамынын рәғбәт вә һөрмәт бәсләдији бу Аллаһ бәндәсинин өлүмү истәр Дағыстанда, истәрсә дә бүтүн Гафгазда инсанлары сарсытмыш, гәзәб вә һиддәт доғурмушдур. Мән Гафгаз Мүсәлманлары Идарәсинин башчысы кими Дағыстана кетдим, мүфтинин вә онунла бирликдә һәлак оланларын дәфн мәрасиминдә иштирак етдим, Аллаһдан онлара мәғфирәт диләдим, бөлкә мүсәлманларына һүзнүмү билдирдим, башсағлығы вердим.

Мүфтинин сон заманлар Дағыстанда баш галдырмыш вәһһабиләрә гаршы барышмаз мөвге тутдуғуну билирдим. Лакин ихтилафларын бу дәрәчәдә кәркинләшәчәјини тәсәввүрә белә кәтирмәздим. Һәгигәтән, Шимали Гафгазда вәһһабилик һәрәкаты хејли күчләнмишдир. Һарадаса силаһлы дәстәләр јарадылыр, јол кәсмә, адам оғурлама, басгынчылыг вә гарәт һаллары кетдикчә артыр. Өзү дә тәкчә Гафгазда белә дејилдир. Бу һәрәкат кечмиш Совет Иттифағынын бүтүн мүсәлман республикаларына нүфуз етмәјә чалышыр. Орта Асија республикаларында исә һәлә 70-чи иллҗрдән јајылмаға башламышдыр.

Бир тәрәфдән бүтүн Гафгазда кетдикчә күчләнән демократикләшмә просесиндә милли зәминдә баш верән мүнагишәләрин ағыр нәтичәләри, дикәр тәрәфдән һәр јанда өзүнү бүтүн чылпаглығыјла нүмајиш етдирән игтидар-мүхалифәт гаршыдурмасы аз дејилмиш кими, бөлкә мүсәлманлары арасында һансыса гүввәләр тәрәфиндән гызышдырылан мәзһәб чәкишмәләри мәни нараһат етмәјә билмәз. Одур ки, вәһһабилијин мәншәји, тарихи вә е'тигад мәсәләләријлә бағлы мөвгеләрини ајдынлашдырмаг истәдим. Бу истәк һәм дә ондан ирәли кәлир ки, дини бир, Аллаһы бир, китабы бир, пејғәмбәри бир олан мүсәлманлар арасында һәр чүр чәкишмәләри, о чүмләдән игтидар-мүхалифәт вә мәзһәб чәкишмәләрини дә онлары зәифләдән бир шеј һесаб едирәм. Мәкәр мүгәддәс китабымыз Гур'ан бујурмур ки: "Аллаһа вә онун пејғәмбәринә итаәт един. Бир-бирinizлә чәкишмәјин, јохса зәиф оларсыныз вә күчдән дүшәрсиниз" (әл-Әнфал, 46). Аллаһ-Тәбарәкә вә Тәала мәһз мүсәлманлары бу зәифликдән горумаг үчүн әмр едир ки: "Еј иман кәтирәнләр! Аллаһа, пејғәмбәрә вә өзүнүздән олан ихтијар саһибләринә итаәт един!" (ән-Ниса, 59).

***

Ислам үммәтинин бирлији товһидә әсасланыр. Бир олан Аллаһа иман, она ихласкар ибадәт мүсәлманларда бирлик һисси тәрбијә едир. Ислам өз ардычылларына әгидә бирлији, ибадәт бирлији, давраныш вә мәгсәд бирлији тәлгин етмәклә онлары бирләшдириб гүввәтли көрмәк истәјир. Одур ки, Гур'ан мүсәлманлара Аллаһын дининдән јапышмағы, башгаларынын ардынча дүшмәмәји көстәриш вермишдир: "Һамыныз бир јердә Аллаһын ипиндән (дининдән) јапышын, бир-бириниздән ајрылмајын!" (Али-Имран, 103), чүнки ислама көрә, ихтилаф, чәкишмә вә икитирәлик һөкмән зәифлијә сәбәб олачагдыр.

Исламын тарихи ачыг-ајдын көстәрир ки, мүхтәлиф дөврләрдә мүсәлманлара үз верән бәлаларын әсас сәбәби динин бу көстәришләринә әмәл едилмәмәси ихтилаф вә икитирәликлә бағлы олмушдур. Ихтилафлар исә гәбилә тәәссүбкешлији, милли мәнсубијјәт тәәссүбкешлији вә мәзһәб тәәссүбкешлијиндән доғмушдур. Тарих боју мүсәлманлар арасында еләләри тапылмышдыр ки, өз гондарма әгидәләрини динин адына гошуб бу зәминдә ихтилаф вә тәфригә салыблар. Нәтичәдә мүсәлманлар парчаланыб, ајры дүшүб, әзәмәтләрини итириб, зәифләјибләр. Вәһһабиләр дә мәзһәб тәәссүбкешлији мөвгејиндән тәфригә салмаға чалышмышлар.

Вәһһабилијин мејдана чыхмасы Мәһәммәд бин Әбдүл Вәһһабын (1115-1201/1703-1787) ады илә бағлыдыр. О, Әрәбистан јарымадасынын мәркәзиндә јерләшән Нәчд әјаләтинин Үјејнә шәһәриндә анадан олмушдур. Илк тәһсилини атасындан алмыш, тәфсир, һәдис вә әгаид китабларыны өјрәнмишдир. Атасы, гардашы Сүлејман вә она дәрс дејән фигһ алимләри онун еркән вахтлардан зәлаләтә мејл етдијини көрмүш, мүсәлманлара ајдын олмајан сөзләр данышдығыны, Мүсејләмә, Сәчаһ, Әсвәд әл-Әнси, Түлејһә әл-Әсәди кими пејғәмбәрлик иддиасында олан јаланчылар һаггында хәбәрләрә даһа чох мараг көстәрдијини билмиш вә ону дәфәләрлә мәзәммәт етмишләр.

Мәккәјә вә Мәдинәјә сәфәр едән Мәһәммәд бин Әбдүл Вәһһаб гајытдыгдан сонра пејғәмбәрин гәбрини зијарәт етмәји, пејғәмбәрдән шәфаәт диләмәји тәнгид етмишдир. Сонра о, Бәсрәјә сәфәр едир ки, орадан да Шама кетсин. Бир мүддәт Бәсрәдә галыр, чамаатла сөһбәтдә онларын бир чох шејләри дүзкүн етмәдикләрини дејир, ону шәһәрдән чыхармалы олурлар. Гајыдыб атасынын јашадығы Һүрејмәлә шәһәринә кәлир, орада да мүсәлманларын бир чох әгидәләрини инкар едир, атасы ону чәкиндирир, араларында ихтилаф баш верир, атасы өләндән сонра чүр'әтләниб инкарчы фикирләрини кениш тәблиғ едир. Бә'зи гәбилә әмирләри сијаси мәгсәдләрлә ону мүдафиә едир вә о, Дәр'ијјә әмири Мәһәммәд бин Сә'удун һимајәси алтында өз мәзһәбини јаја билир. Бир чох гәбиләләр вәһһабилији гәбул едиб онлара табе олурлар. Еркән вәһһабилик үчүн дин мәсәләләриндә гаты тәәссүбкешлик, сијаси мүбаризә практикасында исә екстремизм сәчијјәвидир. Вәһһабиләр бүтүн әтраф әразиләрдә јашајан әһалини һәгиги исламдан узаглашмагда күнаһландырыб онларын үзәринә амансыз һүчумлар едир, әмирләри бир-бир өзләринә табе едирдиләр. Онлар әр-Ријад шәһәрини тутур, Кәрбәла вә Нәчәф шәһәрләринә гәдәр кәлиб чыхыр, 1802-чи илдә Кәрбәлада 5 минә јахын адамы гәтлә јетирир, имам Һүсејнин сәндугәсини гарәт едирләр. Даһа сонра онлар Таифи алыр, әһалини гырырлар. 1803-чү илдә Мәккә вә Мәдинә шәһәрләри онларын әлинә кечир, онлар бүтүн Һичазы нәзарәт алтына алыр вә үч ил мүсәлманлары һәчч зијарәтиндән сахлајырлар. Бүтүн бунлар Османлы султаныны нараһат едир вә онун тәһрикијлә Мисир валиси Мәһәммәд Әли Паша 1818-чи илдә Дәр'ијјә үзәринә һүчум едир, үч ајлыг ағыр дөјүшләрдән сонра шәһәри әлә кечирир, бир чох вәһһаби шејхи е'дам едилир. Лакин вәһһабиләр тезликлә өзләринә кәлир, Әр-Ријад шәһәрини тутур, түркләрин бөлкәдә нүфузуну сарсытмаг сијасәти јүрүдән Инкилтәрәјлә иттифага кирир, бир чох әразиләри бирләшдирир, 1924-чү илдә исә Һичаз мәлики Һүсејни сатгынлыгда вә мүртәдликдә күнаһландырыб Мәккә вә Мәдинә шәһәрләрини әлә кечирирләр.

***

Бир сыра мүсәлман илаһијјатчылары Мәһәммәд бин Әбдүл Вәһһабын тә'лимини ислам елмләри мөвгејиндән тәнгид етмишләр. Онун өз гардашы Сүлејман бин Әбдүл Вәһһаб, Сурија һәнбәлиләриндән шејх Әбдүллаһ әл-Гәддуми ән-Набулси онун бахышларыны рәдд етмишләр. Вәһһабиләри бә'зән харичиләрлә дә мүгајисә едирләр. Мәсәлән, әлламә Сејјид Мәһәммәд Әмин бин Абидејн "Рәдд әл-мүһтар әла-д-дүрр әл-мухтар" әсәринә јаздығы һашијәдә, мисирли шејх әс-Сави Сүјутинин вә Мәһәллинин әсәрләринә јаздығы һашијәдә Мәһәммәд бин Әбдүл Вәһһабы "Ла илаһә илләллаһ, Мүһәммәдун Рәсулуллаһ" дејәнләри өз рә'јинә әсасән күфрдә күнаһландырдығы үчүн харичиләрә бәнзәтмишдир, чүнки мүсәлманы күфрдә күнаһландырма харичиләрә вә гибләә әһли арасындан мухалифләрини күфрдә күнаһландыран бүтүн бид'әтчиләрә хас сифәтләрдир. Бу күн вәһһабиләр дә мө'мин мүсәлманлары күфрдә күнаһландырмагла әдавәт вә кин-күдурәт јајырлар, мүсәлманларын ганыны төкмәји һалал һесаб етмәклә мүсәлман дүнјасында һәрчмәрчлијә, гаршыдурмаја, кәркинлијә шәраит јарадырлар.

Алимләр вәһһабиләрин әлејһинә бир сыра китаблар јазмышлар. О чүмләдән, 200 ил бундан габаг јазылмыш "Нәһчүр-рәшад" адлы китабын мүәллифи мәрһум шејх Чә'фәр Кашифул-Гитадыр. Бу китаб 75 ил бундан габаг Нәчәф шәһәриндә чап едилмишдир. О вахтдан индијә кими вәһһабиләрә гаршы чохлу китаб јазылмышдыр. Бунунла белә, вәһһабиләрин хәтәрли тәблиғатлары мүсәлманларын вәһдәтинә хәләл кәтирир. Одур ки, биз дә онларын бә'зи батил әгидәләринә өз мүнасибәтимизи билдирмәк истәрдик.

Мәһәммәд бин Әбдүл Вәһһабын тә'лими онун "Мәчмуәт әт-тәуһид ән-нәчдијјә" вә "Үсул әл-иман" әсәрләриндә шәрһ едилмишдир. Бу тә'лим еһкам саһәсиндә Ибн Тејмијјәнин (вәфаты - 728/1328) көрүшләријлә бағлыдыр вә заһирилик кими сәчијјәләндирилә биләр. Заһирилик Гур'ан вә һәдисләрин заһири мә'наларыны әсас көтүрүр, рә'ј вә гијасы рәдд едир. Көрәсән, вәһһабиләрин иддиаларында ағласыған, мәнтигә ујғун кәлән бир шеј вармы?

Онлар дејирләр ки, гәбирләри, о чүмләдән пејғәмбәрин вә имамларын да гәбирләрини зијарәт етмәк һарамдыр, чүнки Аллаһын рәсулу бир һәдисдә пејғәмбәрләрин гәбирләрини зијарәт едәнләри лә'нәтләмишдир. Одур ки, вәһһабиләр гәбирләрин үзәриндәки түрбәләри, ислам ме'марлығынын бу көзәл абидәләрини дағыдырлар.

Әввәла, вәһһабиләр бу һәдиси дүзкүн мә'наландырмамышлар. Һәдисин әсл мә'насы будур ки, гәбирләрә сәчдә едилмәсин. Гур'анда исә бу барәдә бујурулур ки: "Онлар өзләринә зүлм етдикләри заман дәрһал сәнин јанына кәлиб Аллаһдан бағышланмаг диләсәјдиләр вә пејғәмбәр дә онлар үчүн әфв истәсәјди, әлбәттә, Аллаһын төвбәләри гәбул едән, мәрһәмәтли олдуғуну биләрдиләр" (ән-Ниса, 64). Әкәр пејғәмбәр сағ икән Аллаһ-Тәала онун јанына кәлиб Аллаһдан бағышланмаг диләмәји вә онун мө'минләр үчүн әфв истәмәсини чаиз һесаб едирсә, пејғәмбәрин бәрзәх һәјатында онун зијарәт едилмәси дә чаиз сајылмалыдыр. Дикәр тәрәфдән, иснады сәһиһ олан һәдис вардыр ки, пејғәмбәр демишдир: "Мәним гәбрими зијарәт едәнә шәфаәтим һалалдыр".

Вәһһабиләр дејирләр ки, пејғәмбәрин шәфаәтинә инанан шәхс мүшрикдир вә онун ганы һалалдыр.

Шәфаәтә инанмаг көкү бәлли олан әгидәләрдән биридир. Бүтүн мәзһәб алимләри буна инанырлар. Гур'ан ајәләри вә мө'тәбәр һәдисләр дә буну тәсдиг едир. Шәфаәт бөјүк мәгамы олан шәхслә кичик адам арасында васитәчилик етмәк демәкдир, јә'ни пејғәмбәр Аллаһла күнаһкар бәндәләр арасында онларын күнаһларынын бағышланмасы үчүн васитәчидир. Нишапури Гур'анын "Јахшы ишә шәфаәт истәјәнә ондан бир пај вә пис ишә шәфаәт истәјәнә дә ондан бир пај дүшәр" (ән-Ниса, 85) ајәсини тәфсир едәркән јазыр ки, Аллаһ јанында шәфаәт бир мүсәлман үчүн дуа етмәк мәгамындадыр, дуа етмәјин һәр бир мө'минә чаизлији исә тәсбит олунмушдур. Пејғәмбәр дә бујурмушдур ки: "Мән үммәтимдән бөјүк күнаһ едәнләрә шәфаәт диләрәм" (Сүнән Әби Давуд, 11/279). Башга бир һәдисдә исә дејилир: "Гијамәт күнү үч дәстә шәфаәт едәчәкдир: пејғәмбәрләр, алимләр вә шәһидләр" (Сүнән Ибн Мачә, 11/1443).

Пејғәмбәр Аллаһын сечимидир, онун Аллаһ јанында бәјәнилмиш мәгамы вар. Биз белә бир мәгам саһибиндән шәфаәт истәјә биләрик. Дикәр тәрәфдән, салеһ бәндәләрдән шәфаәт истәмәк ширк сајылмыр, бәлкә тәвазөкарлыға дәлаләт едир, чүнки күнаһкар бәндә өзүнү Аллаһ јанында үзүгара һесаб едир вә Аллаһын изни илә пак, мә'сум бәндәләрдән Аллаһ дәркаһында шәфаәт истәјир. Сәһабәләрдән бири рәвајәт едир ки: "Пејғәмбәрдән Гијамәт күнү мәнә шәфаәт диләмәсини хаһиш етдим. Рәсули-Худа гәбул етди. Сорушдум: Сизи һарада ахтара биләрәм? Бујурду: Мәни Сиратда ахтарарсан".

Ислам үммәти пејғәмбәрин гәбрини тикиб ону зијарәт ән'әнәси јаратмагла дүнјаја танытдырыб ки, исламын банисинин мәзары бурада јерләшир. Бүкүнкү нәсилләр буну дәрк едиб пејғәмбәрин пак руһуна салам көндәрмәклә мүшрикми олурлар? Бу һансы ислам товһидиндә јазылыб ки, "әс-Сәламу әлејкә, ја Рәсуләллаһ" демәклә инсанын ганы, малы, намусу һалал олур? Мәкәр атасынын гәбринин үстүнә кедиб Гур'ан охујан мүсәлманы мүшрикдир дејә өлдүрмәкми лазымдыр? Белә бир исламы, јахуд товһиди дүнјаја тәблиғ етмәк олмаз.

Вәһһабилијин нәзәрдән кечирдијимиз әгидәләри, һәмчинин гәбирләрин үстүндә чыраг јандырылмасы, гәбирләрә гуллуг едилмәси, мәсчидләрин нәбати вә һәндәси нахышларла бәзәдилмәси вә әсрләр боју јаранмыш саир адәт-ән'әнә вә тәчрүбәни һарам е'лан едән дикәр әгидәләри јалныз бу мәзһәбә е'тигад етмәјән мүсәлманлары күфрдә күнаһландырыб онларын ганыны вә малыны һалал етмәјә бәраәт газандырмаг мәгсәди күдүр. Мән бүтүн Гафгаз мүсәлманларыны, ағылла, мәнтиглә дүшүнән һәр бир мүсәлманы бу батил әгидә дашыјычыларыны өз араларына бурахмамаға, исламдан олмајан әгидәләрә ујуб өз һәмдинләри илә ихтилафа вә чәкишмәјә кирмәмәјә чағырырам, чүнки бујурулмушдур: "Бир-бирinizлә чәкишмәјин, јохса зәиф оларсыныз".

Шејх-Үл-Ислам
Аллаһшүкүр ПАШАЗАДӘ